

קהל עדת ישורון

י ר ו ש ל י ם

שעור מוריני הרב יהודה גנס, פרשת תזריע – החודש, תשס"ח:

בטעם תקנת חז"ל לקרוא פרשיות פרה והחודש בחודש אדר

א] תקנו חז"ל לקרוא בחודש אדר את הד' פרשיות. והנה שלש מתוך הד' פרשיות הם הכנה לחודש ניסן ולפסח, דפרשת שקלים היא זכר למה שהיו משמיעים על השקלים באדר לצורך תרומה חדשה בניסן, ופרשת פרה והחודש הם כהכנה לקרבן הפסח וכמו שיתבאר. (ואף פרשת זכור שהיא הכנה לפורים, מ"מ תיקנו שתקרא דווקא באדר הסמוך לניסן כדי לסמוך גאולה לגאולה, וכמו שמבואר בגמ' במגילה).

ורש"י במגילה (דף כט.) כתב בשם הירושלמי דבדין הוא שתקדם פרשת החודש לפרשת פרש (דהיינו שיקראו פרשת פרה בניסן), דהרי לא נשרפה הפרה אלא בב' ניסן, אלא מפני שהיא טהרתם של ישראל הקדימה. ובדברי הירושלמי צ"ב, דמה בכך שאפר הפרה היה טהרתם של ישראל – מדוע יש להקדים מכח זה קריאת פרשת פרה לפרשת החודש.

ובשו"ע (בסימן תרפ"ה ס"ז וסימן קמ"ו ס"ב) הביא שיש אומרים שקריאת פרשת פרה הוא מדאורייתא, ומקור הדברים הוא בבית יוסף בשם התוס'. ותמה בביאור הגר"א שלא מצאנו כן בתוס' כלל, וכתב שנוסחא משובשת נזדמנה לב"י בדברי התוס'.

אולם כבר כתבו דכיום שזכינו לאורם של כתבי יד מרבתינו הראשונים, נמצא כדברי הב"י בברכות (דף יג) בתוס' הרא"ש ותוספות רבינו יהודה ותוספות ר"י משירלאון, וכנראה לפחות חלק מהם היו למראה עיני הב"י. אלא דטעמא בעי מהיכי תיתי שהחיוב לקרוא פרשת פרה יהיה מה"ת, דהיכן מצינו בתורה חיוב לקרוא פרשת פרה.

ובערוך השולחן (בסימן תרפ"ה) ביאר בזה דמכיון שנאמר בפרשת פרה "לחוקת עולם", על כרחך דגם בזמן חורבן הבית חייבים אנו במצות פרה אדומה, וקיום חובתינו זו בזמן הזה היא ע"י הקריאה בתורה, "ונשלמה פרים שפתינו". (והראוני שכדברי הערוך השולחן נאמר כבר במדרש קדמון שהובא ב"תורה שלמה" בפרשת חוקת). ואפשר להטעים הדברים לפי מש"כ במשך חכמה להוכיח דבזמן שריפת הפרה היו חייבים לקרוא את פרשת פרה, (וכדין ז' ימי המלואים, ע' יומא ה: ועבודת הכהן גדול ביוה"כ כמבואר ביומא סח:), דלפ"ז י"ל דבזמן הזה מתקיימת מצות פרה אדומה ע"י קיום אחד מדיניה שהוא קריאת הפרשה (שוב ראיתי כן במקראי קודש).

ולפי דבריו מובנים דברי הירושלמי כפשוטם שקריאת פרשת פרה גופא היא טהרתם של ישראל, דבזה הזמן טהרת ישראל ע"י קריאת פרשת פרה, ולכן חפצים אנו להקדים טהרת ישראל לחודש ניסן.

ב] עוד כתב שם רש"י דהטעם לקריאת פרשת החודש הוא מפני "ששם פרשת הפסח", ויש לעיין א"כ מדוע קוראים את פרשת החודש קודם ניסן, הו"ל לקרותה בניסן קודם הפסח. ובמשנה ברורה (בסימן תרפ"ו) כתב בשם הפוסקים (והוא מהלבוש) דקריאת פרשת החודש היא כעין קידוש החודש, לקדש את חודש ניסן ראש החודשים, וגם זה צ"ב קצת מדוע בעינין לקדש את ניסן בקריאת התורה יותר מאשר את שאר החודשים.

ובהגדה של פסח שנינו, יכול מראש חודש – תלמוד לומר ביום ההוא וכו', וצ"ב מהיכי תיתי דמצות סיפור יציאת מצרים תוכל להתקיים מראש חודש ניסן.

קהל עדת ישורון

י ר ו ש ל י ם

וכתבו בזה בראשונים מפרשי ההגדה כמה דרכים: א) שמכיון שכתוב "ועבדתם את העבודה הזאת בחודש הזה" ס"ד שכל החודש ראוי לכך. ב) שמצינו שמה עומד בראש חודש ומזהיר על מצות פסח ראשון. ג) שהגאולה התחילה מראש חודש (כטעם זה כתבו במיוחס לרשב"ם באורחות חיים, ועוד ראשונים).

ומש"כ הראשונים שהגאולה התחילה מראש חודש צ"ב, דלא מצינו שקרא בראש חודש מאורע מיוחד של הגאולה, דהרי המכות התחילו כבר שנה קודם. ובספר שם משמואל ביאר בזה ע"פ מש"כ הרמב"ן שבאמירת הקב"ה "ובכל אלוהי מצרים אעשה שפטים" הוכרע שרם של מצרים, הרי דהגאולה בכח היתה בר"ח ובפועל היתה בפסח.

ואולי בדרך דרוש יש לומר בזה בעוד אופן, דהנה בגמ' (פסחים קיז:): אמרו שמה שבשבת חותמים אנו "מקדש השבת", ובמועדים "מקדש ישראל והזמנים", משום דקדושת השבת קביעא וקיימא, ואילו קדושת הזמנים היא ע"י בית דין הקובעים את ראשי החדשים ועיבור השנים.

(וע' ריטב"א חולין קא: דאם לא יקדשו בית דין את החודש לא יחולו דיני המועדים, ואכמ"ל). והנה הנהגה זו שקדושת הזמן היא מכח ישראל התחילה בר"ח ניסן, שמאז קידש משה וב"ד את החדשים, ונמצא שההבטחה "ולקחתי אתכם לי לעם" התחילה להתקיים בראש חודש ניסן, ושמא לזה התכוונו הראשונים שהגאולה התחילה בראש חודש ניסן.

עוד שמעתי לבאר בזה בפשיטות, דהנה הנס בשבת הגדול היה שישראל לקחו הכבשים לשחיטת הפסח, ולא היו רשאים המצרים לומר להם דבר, על אף שראו שבכוונתם לשחוט את אלוהיהם. והנה ציווי משה לישראל לעשות כן ופרסום הדבר היה בראש חודש, ונמצא דבראש חודש החל הנס הגדול שהמצרים ידעו שישראל רוצים לשחוט את אלוהיהם ומ"מ לא הזיקן להם.

ועל כל פנים לפי כל הנ"ל יובן מדוע תקנו חז"ל לקרוא את עניני הפסח קודם ניסן, דהוא להקדים את מצות הפסח לזמן תחילת גאולת ישראל.

ג] ועדיין נותר לבאר את מש"כ המשנה ברורה והלבוש דבעינן לקדש את חודש ניסן בפרט, יותר משאר החדשים.

והנה בפירוש הרשב"ם בפרשת בא כתב שבזה שהצטוינו שניסן יהיה ראש החדשים מוכח כמאן דאמר שבניסן נברא העולם, אולם ברמב"ן שם כתב שאדרבה מצינו שהשנה מתחילה בתשרי, וכדכתיב "חג האסיף תקופת השנה", אלא דמנין החדשים מתחיל בניסן זכר ליציאת מצרים (ראה מש"כ בזה בפרשת בא).

ובפירוש הרש"ר הירש הוסיף בזה דהשנה לעניני העולם מתחילה בתשרי, אולם שנת ישראל מתחילה בניסן, יעו"ש.

(ויובן היטב לדבריו מדוע למלכי ישראל מנינן בניסן, ולמלכי אומות העולם מנינן מתשרי, וכן מדוע ניסן הוא ראש השנה לרגלים, ואף קרבנות הצבור מתרומה חדשה מתחדשים היו בניסן, וכמו כן חנוכת המשכן היתה בניסן).

ואפשר אולי להוסיף בזה ביאור (וע' כעין זה בפירוש הרש"ר הירש), דהנה יסוד מחלוקת ר"א ורבי יהושע אם בתשרי נברא העולם או בניסן, הוא האם נברא העולם במצב של סתיו (שהארץ מליאה פירות, אולם כעת צריך להתחיל הכל מחדש), או במצב של אביב (שכעת הכל מתחיל לפרוח ולצאת), וכמבואר בראש השנה, יעו"ש.

ושמא כעין זה שנת ישראל רומזת על כך שב' אלפים תוהו היו כעין סתיו וחורף, מצב של הכנה לב' אלפים תורה שבהם הושלמה כוונת הבריאה, כדדרשינן בראשית – בשביל ישראל שנקראו ראשית, ועם היות ישראל לעם התחילה הפריחה בבריאה, וכמשל האביב.

קהל עדת ישורון

י ר ו ש ל י ם

ועל כל פנים לפי הנ"ל דבניסן מתחילה שנת ישראל מובן בפשטות הצורך לקדש את חודש ניסן יתר על שאר חדשי השנה.

בדין חובת בדיקה וביעור בפירוורים

החזו"א (בסימן קט"ז ס"ק י"ח) כתב שאף שבפירוורים אין משום בל יראה (ד"פירוורים ממילא בטלי"), בעינין בדיקה וביעור או עשיית מחיצת י' בפני פירוורים דחיישינן שמא יבוא לאוכלם, וסיים שלכן חייבין לבדוק את הספרים משום חשש פירוורים אף שבודאי אין בספרים כזית. ובשו"ת אגרות משה (א' קמ"ה) חלק ונקט שאין חובת בדיקה בפירוורים.

ושמעתי מהגרש"ז אויערבאך זצ"ל דמדברי המשנה ברורה (בשער הציון, סימן תל"ג ס"ק ל"ג) נראה כדברי האגרות משה, שהשער הציון שם כתב את סברת "פירוורים ממילא בטלי" גם לגבי חובת בדיקה.

ויש לעיין דשם מיירי בפירוורים שעל גבי הקרקע שהם מאוסים ואין בהם חשש שמא יבוא לאוכלם, ואין ראייה כל כך לפירוורים שבספרים שבהם יש חשש שיבוא לאוכלם, וע"ע במשנה ברורה (סימן תמ"ד ס"ק ט"ו) שמשמע שרק בפירוורים שעל גבי קרקע הקילו. ולכאורה נראה דהדבר תלוי בב' הדיעות שהביא המשנה ברורה בסימן תמ"ב (ס"ק ל"ג), ודו"ק.

וע' בספר מחנה ישראל לחפץ חיים (דינים י', ה') שנקט בפשיטות כדברי החזו"א שישנה חובת בדיקה גם על פירוורים שמא יבוא לאוכלם.
(ומ"מ פשוט דאם הם מאוסים קצת אין בהם חובת בדיקה וביעור מעיקר הדין, וכדכתב במשנה ברורה שם סימן תמ"ב).